

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1924:57
SOCIALDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG
TILL
LAG OM MODERSHJÄLP

AVGIVET DEN 18 JUNI 1924

AV

RAGNAR v. KOCH OCH GUNHILD ALMÉN

DISTRIBUERAS AV
NORDISKA BOKHANDELN

Pris 50 öre.

Statens offentliga utredningar 1924

Kronologisk förteckning

1. Angående ordnandet av statens kommersiella informationsverksamhet. Promemoria, avgiven av chefen för utrikesdepartementets speciella handelsavdelning. Marcus. 28 s. U.
2. Det svenska lantbrukets produktionskostnader. 2. Bokföringsåren 1920—1921 och 1921—1922. Av L. Nannesson. Meddelande från Kungl. Lantbruksstyrelsen nr 247 (nr 6 1923). Svanbäck. (6), 107 s. Jo.
3. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 12. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Kopparbergs län. Beckman. 47 s. 2 kart. Jo.
4. Supplement nr 2 till Sverges familjenamn 1920. Stat. Repr.-anst. 10 s. Ju.
5. Betänkande med utredning och förslag angående det fria och frivilliga folkbildningsarbetet. Eklund. vij, 208 s. E.
6. Utredning rörande ny vattenväg mellan Östersjön och Vänern, Göta kanal, jämte bihang, innefattande preliminära utredning rörande vattenväg mellan Hjälmaren och Vänern, Svea kanal. Meddelande från Kungl. Kanalkommissionen. Nr 4. Hæggström. 173 s. 3 kart. K.
7. Betänkande och förslag angående läroverks- och landsbibliotek. Uppsala, Almqvist & Wiksell. xj, 511 s. E.
8. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 13. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Västmanlands län. Beckman. 36 s. 2 kart. Jo.
9. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 14. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Värmlands län. Beckman. 52 s. 2 kart. Jo.
10. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 11. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Blekinge län. Beckman. 32 s. 2 kart. Jo.
11. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 15. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Jämtlands län. Beckman. 32 s. 2 kart. Jo.
12. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 18. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Gotlands län. Beckman. 19 s. 1 karta. Jo.
13. Förslag till lönereglering för befattningshavare vid rikets allmänna läroverk samt vid folk- och småskolor m. fl. läroanstalter. Tullberg. 413 s. E.
14. Iakttagelser rörande socialiseringen i Österrike 1918—1922. Av Nils Karleby. Tiden. vij, 111 s. Fi.
15. Det svenska tobaksmonopolet. En undersökning av dess verksamhet 1915—1922. Av M. Marcus. Tiden. vij, 106 s. Fi.
16. Betänkande med förslag till gruvlag. Norstedt. 400 s. Ju.
17. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 19. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Västernorrlands län. Beckman. 77 s. 2 kart. Jo.
18. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 9. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Hallands län. Beckman. 146 s. 3 kart. Jo.
19. Anvisningar rörande vägväsendet och automobiltrafiken. Blom. 24 s. K.
20. Skeppstjänstkommitterades betänkande. 3. Förslag till lag om särskild pensionsförsäkring av sjöfolk. Marcus. 123 s. 1 tab.-bil. H.
21. Fastighetsregisterkommissionens meddelanden. 13. Sammandrag av inkomna yttranden över fastighetsregisterkommissionens förslag den 25 augusti 1923 angående tillsynen å fastighetsregistreringen m. m. Palmquist. 79 s. Ju.
22. Statens järnvägar. Kortfattad översikt av deras tillkomst, ekonomi och organisation. Av M. Marcus. Tiden. vij, 149 s. Fi.
23. Handledning vid utarbetandet av brandordningar för landskommuner. Marcus. 16 s. K.
24. K. skolöverstyrelsens utlåtande över skolkommissionens betänkanden 1—5. Norstedt. 346 s. E.
25. Normalbestämmelser för leverans och provning av cement (cementbestämmelser) samt för byggnadsverk av betong och armerad betong (betongbestämmelser). Norstedt. 42 s. K.
- 26—27. Betänkande med förslag till ett systematiskt utforskande av den svenska allmogekulturen. 1. Huvudbetänkande och förslag. vij, 156 s. 1 pat.-tab. 2. Allmogeforskningen i Sverige och dess nordiska grannländer. iv, 204 s. V. Petterson. E.
28. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 16. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Norrbottens län. Beckman. 21 s. 2 kart. Jo.
29. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 20. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Västerbottens län. Beckman. 29 s. 2 kart. Jo.
30. Statens järnvägar som allmänt affärsverk. Tiden. 411 s. Fi.
31. Utredning rörande kungl. teaterns ekonomi och konstnärliga verksamhet. Norstedt. (2), 63, 27 s. E.
32. Malmkommissionens slutbetänkande. Utredning angående nyttiggörandet av statens norrländska malmfyndigheter. Beckman. 346 s. 6 bil. H.
33. Malmutgången i Norrbottens län. Utredning, ingående i malmkommissionens betänkande den 31 mars 1923. Av Edw. S. Berglund. Beckman. (2), 128 s. 6 bil. H.
34. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 26. Ljusindustrin samt tillverkningen av glycerin med särskild hänsyn till förhållandena före världskriget. Av J. Lublin. Tullberg. iv, 119 s. Fi.
35. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 27. Ylleindustriens produktionsförhållanden. Av K.-G. Hagström. Marcus. iv, 110 s. Fi.
36. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 28. Den svenska tegelindustriens utveckling 1881—1913 med särskild hänsyn till dess ställning åren närmast före världskriget. Av B. Ohlin. Marcus. iv, 79 s. Fi.
- 37—38. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 36. Betänkande angående tullsystemets verkningar i Sverige före världskriget. Marcus. Del 1. xix, 365 s. Del 2. 354 s. Fi.
39. Sveriges vattenkrafttillgångar och vattenkraftproduktion. Av S. Lubeck. Tiden. 15 pl., viij, 149 s. Fi.
40. Till frågan om ny jorddelningslagstiftning. Palmquist. (4), 368 s. Ju.
41. Utredning med förslag till lag om läringsväsendet i vissa yrken. Norstedt. 104 s. E.
42. Förbrukningen av virke till husbehov på Värmlands län landsbygd. Norstedt. 79 s. Jo.
43. Domänstyrelsens utlåtande den 28 maj 1924 med förslag till kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. Tullberg. 76 s. Jo.
44. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 17. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Jönköpings län. Beckman. 64 s. 2 kart. Jo.
45. Kommunal affärsverksamhet i de svenska städerna. Av H. Lindholm och G. Bergqvist. Tiden. vij, 332 s. Fi.
46. Ingenjör N. Ekwalls utredningar. 1. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Östergötlands län. Beckman. 38 s. 2 kart. Jo.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1924:57
SOCIALDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG
TILL
LAG OM MODERSHJÄLP

AVGIVET DEN 18 JUNI 1924

AV

RAGNAR v. KOCH OCH GUNHILD ALMÉN

Genom särskilda nämligen
har Eders Kungl. M.
lementet biträda med överac
A.-B. HASSE W. TULLBERGS BOKTRYCKERI
STOCKHOLM 1924

STATENS OFFENTLIGA TRYCKERIEN 1924

BETÄNKNING FÖR

LAG OM ALODERSHÄFT

AV

II

HAGNER & SÖN

A. H. HAGNER & SÖN

STOCKHOLM 1924

Till KONUNGEN.

Genom särskilda nådiga brev den 30 juni 1922 och den 19 januari 1923 har Eders Kungl. Maj:t förordnat undertecknade att inom socialdepartementet biträda med överarbetning av det av fattigvårdslagstiftningskom-

mittén den 19 april 1921 avgivna förslaget till lag om den offentliga barnavården m. fl. författningar. Det av oss till fullgörande av detta uppdrag utförda arbetet har hittills resulterat i den proposition (nr 150) med förslag till lag om samhällets barnavård m. m., vilken av Eders Kungl. Maj:t förelagts 1924 års riksdag och av denna med vissa ändringar antagits, varefter lagar i ämnet utfärdats den 6 juni 1924.

Fattigvårdslagstiftningskommittén upptog i 10 kap. av sitt förslag till lag om den offentliga barnavården vissa bestämmelser om understöd för vård av barn till ensamstående moder m. m. De sålunda föreslagna bestämmelserna hava vi icke ansett oss kunna tillstyrka. Någon motsvarighet till desamma ingår icke heller vare sig i Eders Kungl. Maj:ts ovan nämnda, för 1924 års riksdag framlagda förslag eller i lagen om samhällets barnavård. Då emellertid enligt vår mening skäl tala för särskilda bestämmelser angående understöd till barn och deras mödrar under tiden närmast omkring barnsörden, hava vi utarbetat och få härmed överlämna ett förslag till lag om modershjälp jämte motiv.

Underdånigst

Ragnar v. Koch.

Gunhild Almén.

Stockholm den 18 juni 1924.

Förslag till lag om modershjälp.

Häriigenom förordnas som följer:

1 §.

Svensk kvinna, som på grund av havandeskap eller barnsbörd är i behov av understöd för sig eller barnet, är, där detta behov icke annorledes avhjälpes, berättigad att i enlighet med bestämmelserna i denna lag erhålla erforderligt underhållsbidrag (*modershjälp*). Sådan hjälp utgår till moderns underhåll under en månad, därav högst halva tiden före barnsbörden, och till barnets underhåll under sex månader från dess födelse.

2 §.

Där ej särskilda omständigheter annat föranleda, bör modershjälp utgå med belopp, som jämlikt 3 och 5 §§ i lagen om barn utom äktenskap i allmänhet pläga av domstol i orten utdömas såsom underhållsbidrag till sådant barn och dess moder från fadern.

3 §.

Såsom villkor för modershjälp efter nedkomsten må, där sådant med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet prövas skäligt, uppställas, att barnet skall vårdas hos modern.

Modershjälp må, där så finnes påkallat, utbetalas till för barnet förordnad barnavårdsman eller annan lämplig person.

I stället för modershjälp i penningar må, där så prövas utan åsidosättande av kvinnans befogade intresse kunna äga rum, hon och hennes barn erhålla vård i anstalt för mödrar med späda barn.

4 §.

Modershjälp beviljas av fattigvårdsstyrelsen i det fattigvårdssamhälle, där kvinnan äger hemortsrätt i fråga om fattigvård.

Ansökan om modershjälp göres hos fattigvårdsstyrelsen, barnavårdsnämnden, ledamot av dessa myndigheter eller annan, åt vilken någon av myndigheterna uppdragit att mottaga dylika ansökningar. Moder till

barn utom äktenskap, för vilket barnavårdsman är förordnad, äger göra ansökan jämväl hos denne. Om ansökan skett hos annan än fattigvårdsstyrelsen, skall den, hos vilken ansökan gjorts, härom ofördröjligen underrätta styrelsen.

Är barnavårdsman för barn utom äktenskap ej förordnad, och göres ansökan om modershjälp hos annan än barnavårdsnämnden, skall den, som mottagit ansökningen, ofördröjligen lämna meddelande härom till barnavårdsnämnden för barnavårdsmans tillsättande.

Vad i 24 § 1 mom. i lagen om fattigvården är stadgat äger motsvarande tillämpning i avseende å behandling av frågor om beviljande av modershjälp.

5 §.

Barnavårdsnämnden har att i ärenden rörande modershjälp tillhandagå fattigvårdsstyrelsen med hos nämnden tillgängliga uppgifter angående hithörande förhållanden.

För barn utom äktenskap förordnad barnavårdsman åligger

att tillhandagå fattigvårdsstyrelsen med utredning i ärende angående modershjälp åt barnets moder,

att övervaka, att förutsättningarna för sådan hjälps fortsatta utgående föreligga och att hjälpen behörigen användes, ävensom till fattigvårdsstyrelsen anmäla vad i nämnda hänseenden kommer till barnavårdsmannens kännedom, samt

att biträda fattigvårdsstyrelsen med uttagande av ersättning jämlikt 7 § från barnets fader.

6 §.

1 mom. Modershjälp utbetalas månadsvis i förskott. Utbetalning av sådan hjälp före nedkomsten må dock icke ske, förr än medelst intyg av läkare eller barnmorska göres sannolikt, att nedkomsten kommer att äga rum inom en halv månad.

2 mom. Modershjälp må av fattigvårdsstyrelsen efter omständigheter-na indragas eller jämkas.

7 §.

1 mom. Kostnaden för modershjälp bestrides av det fattigvårdssamhälle, vars fattigvårdsstyrelse beviljat hjälpen, med rätt för styrelsen att av barnets fader uttaga ersättning, i den mån styrelsen icke finner skäl till eftergift.

Anspraak på ersättning av fadern för modershjälp må icke bifallas, där han genom att återbetala hjälpen eller någon del därav kan antagas komma att sakna nödiga medel för sig och de sina.

Talan om utbekommande av ersättning för modershjälp anhängiggöres hos länsstyrelsen i länet. Om den, som sökes, har sitt bo och hemvist eller uppehåller sig i annat län, överlämnas ärendet för prövning till länsstyrelsen därstädes. Talan mot den, som ingenstädes äger stadigt hemvist eller icke är svensk medborgare, prövas av länsstyrelsen i det län, där han finnes.

2 mom. Om statsbidrag till modershjälp är särskilt stadgat.

8 §.

Har fader av lättja eller liknöjdhet försummat honom åliggande underhållsskyldighet mot sitt barn eller dess moder, så att modershjälp måst beviljas, är han skyldig att, på sätt i 71 § i lagen om fattigvården sägs, fullgöra arbete, som av fattigvårdsstyrelsen förelägges.

Vad i 71, 72, 74, 75 och 76 §§ i nämnda lag är stadgat om inverkan av arbetsskyldighetens fullgörande, om handräckning samt om påföljd vid underlåtenhet av eller tredska eller dåligt uppförande vid utförande av anvisat arbete skall i motsvarande tillämpning lända till efterrättelse.

9 §.

Tillsyn över tillämpningen av denna lags bestämmelser utövas på enahanda sätt som i 6 kap. i lagen om fattigvården är stadgat i fråga om uppsikt över kommunernas fattigvård.

Beträffande klagan i mål och ärenden, som behandlas enligt denna lag, gäller i motsvarande tillämpning vad i 10 kap. i nämnda lag är stadgat.

Frågor om beviljande av hjälp enligt denna lag skola behandlas med så stor skyndsamhet, som omständigheterna medgiva.

Denna lag träder i kraft den ...

Allmän motivering.

*Gifter-
måls-
balken.*

Enligt 5 kap. 2 § giftermålsbalken äro makar pliktiga att, var efter sin förmåga, genom tillskott av penningar, verksamhet i hemmet eller annorledes bidraga till att bereda familjen det underhåll, som med avseende å makarnas villkor må anses tillbörligt. Till familjens underhåll skall räknas vad som erfordras för den gemensamma hushållningen och barnens uppfostran samt för tillgodoseende av vardera makens särskilda behov.

Leva makar på grund av söndring åtskilda, åligger jämlikt 5 kap. 7 § giftermålsbalken ändock make att enligt de i 2 § samma kapitel stadgade grunder bidraga till andra makens underhåll; dock må, om ena maken huvudsakligen bär skulden till sammanlevnadens hävande, andra maken ej förpliktas utgiva bidrag till hans underhåll, med mindre synnerliga skäl därtill äro.

I 11 kap. 25 § giftermålsbalken stadgas, att om makar vunnit hemskillnad, det ändock åligger make att enligt de i 5 kap. 2 § stadgade grunder bidraga till den andres tillbörliga underhåll, dock att, om ena maken huvudsakligen bär skulden till hemskillnaden, den andre ej må förpliktas giva underhållsbidrag, med mindre synnerliga skäl därtill äro.

Slutligen stadgas i 11 kap. 26 § giftermålsbalken, att om vid äktenskapsskillnad den ena maken finnes efter skillnaden bliva i behov av bidrag till sitt tillbörliga underhåll, rätten äger ålägga andra maken att utgiva sådant bidrag efter vad med avseende å hans förmåga samt övriga omständigheter prövas skäligt. Underhållsbidrag må likväl ej tillerkännas make, som huvudsakligen bär skulden till skillnaden. Träder den berättigade i nytt gifte, skall bidrag ej vidare utgå.

*Lagen om
barn i
äktenskap.*

Föräldrars underhållsskyldighet för barn i äktenskap upphör enligt 13 § i lagen om barn i äktenskap i intet fall tidigare, än då barnet fyller sexton år.

*Lagen om
barn utom
äktenskap.*

Enligt 5 § i lagen om barn utom äktenskap är fader till sådant barn skyldig att, efter ty med hänsyn till hans och moderns villkor må anses skäligt, bidraga till hennes underhåll under sex veckor före och sex veckor efter nedkomsten. Vid beräkning av detta underhållsbidrag skall hänsyn tagas jämväl till de särskilda kostnader, som orsakas av förlösningen. Medför havandeskap eller amning eller annan vård om barnet avsevärt hinder i moderns förvärvsverksamhet, eller ådrager hon sig sjukdom genom havandeskapet eller nedkomsten, må fadern

kunna förpliktas att bidraga till hennes underhåll under längre tid än nu sagts, dock högst under fyra månader före och nio månader efter nedkomsten.

För utomäktenskapligt barn äro föräldrarna enligt 3 § i lagen om barn utom äktenskap underhållsskyldiga, till dess barnet fyllt sexton år; i vissa fall fortfar underhållsskyldigheten längre än nyss nämnts.

Enligt 3 § fattigvårdslagen har mannen skyldighet att utan fattigvårdssamhälles betungande försörja hustrun. Denna försörjningsskyldighet fortfar även under hemskillnad. Däremot åligger dylik skyldighet ej mannen, sedan äktenskapet upplösts genom äktenskapsskillnad.

Fattigvårdslagen.

Fader till barn utom äktenskap har i förhållande till det allmänna ingen som helst skyldighet att försörja barnets moder under tiden omkring barnsburden eller därefter. För fattigvård, som beviljas modern under nämnda tid, kan alltså ersättning icke uttagas av fadern.

För såväl äktenskapliga som utomäktenskapliga barn äro föräldrarna enligt 3 § fattigvårdslagen försörjningspliktiga.

I den *danska lagstiftningen* av 1908 och 1913 angående barn utom äktenskap och deras föräldrar stadgas, att moder till dylikt barn äger av barnets fader erhålla ersättning för förlossningskostnaderna samt underhållsbidrag till sitt eget underhåll under en månad före och en månad efter nedkomsten. Om bidraget icke betalas i rätt tid, äger modern i fall av behov av det allmänna utbekomma bidraget i förskott, utan att det betraktas såsom fattigvård till henne.

Dansk och norsk lagstiftning.

Enligt den *norska Lov om försorg för barn* av år 1915 tillförsäkras havande kvinna, som icke kan sörja för sin utkomst, hjälp under de sista sex veckorna före nedkomsten av den kommun, där hon vistas. Gift kvinna kan ej göra anspråk på sådan hjälp, med mindre mannen är död eller har övergivit henne eller eljest genom otillbörligt förhållande vållat, att makarna icke leva tillsammans. I samma lag stadgas vidare, att om en moder (gift eller ogift) är i den ekonomiska ställning, att hon måste överlämna sitt barn åt andra, om hon icke får hjälp, hon kan påfordra sådan av den kommun, varest hon vistas. Hjälp skall vara så stor, att hon kan hava barnet hos sig under de tre första månaderna av dess liv och giva det di, om hon är i stånd därtill. I vissa fall kan hjälp utgå under ytterligare tre månader.

Sedan riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 juni 1917 hemställt, att Kungl. Maj:t ville i sammanhang med den utredning om den offentliga barnavården, som försigginge inom fattigvårdslagstiftningskommittén, taga under övervägande möjligheten att bereda förskott av allmänna medel åt barn utom äktenskap ävensom i vissa fall åt barn inom äktenskap och därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill detta övervägande kunde giva anledning, föreslogs i en inom andra kammaren vid 1919 års riksdag väckt motion (nr 302) skrivelse om utredning, i vad mån staten direkt kunde åt utomäktenskapliga barnaföderskor och deras barn i fall av uppenbar nöd vid tiden för nedkomsten bereda skydd och hjälp.

Motion vid 1919 års riksdag.

Andra kammarens andra tillfälliga utskott framhöll i sitt utlåtande (nr 4), att spörsmålet vore i synnerlig grad värt att beaktas av stats-

makterna, att erfarenheten bestyrkte nödvändigheten av att bereda erforderligt skydd åt dessa mödrar och deras barn under den kritiska tiden närmast före, under och efter barnsbörden, samt att ett av fångvårdsstyrelsen på utskottets begäran i ämnet avgivet yttrande särskilt bestyrkte detta. Under erinran att riksdagens skrivelse den 11 juni 1917 remitterats till fattigvårdslagstiftningskommittén, som även fått mottaga skrivelser i ämnet från olika kvinnoorganisationer, samt att utredning rörande den av motionären väckta frågan sålunda redan vore å bane, fann utskottet en skrivelse från riksdagens sida i detta syfte icke påkallad, då det vore att förvänta, att nämnda utredning snart måtte giva till resultat sådana reformåtgärder, som vore ägnade att, i överensstämmelse med vad i motionen yrkats, bereda skydd och hjälp åt nödställda barnaföderskor och deras barn vid tiden för nedkomsten.

Utskottet hemställde därför, att motionen icke måtte föranleda någon kammarens åtgärd. Denna hemställan bifölls av kammaren.

*Moder-
skapsförsäkring.*

I socialförsäkringskommitténs den 14 oktober 1919 avgivna betänkande och förslag angående allmän sjukförsäkring ingår även förslag angående moderskapshjälp. Enligt detta förslag skall till försäkrad kvinna vid barnsbörd såsom moderskapshjälp utgå ej mindre erforderlig vård av barnmorska än även för 56 dagar, varav 14 dagar närmast före barnsbörden, viss moderskapspenning, varjämte försäkrad kvinna, som ammar sitt barn, efter det moderskapspenning upphört att utgå, d. v. s. 42 dagar efter barnsbörden, i vissa fall under högst 50 dagar, erhåller s. k. ampenning. Enligt det förslag till lag om sjukförsäkring, som efter överarbetning av kommittéförslaget uppgjorts inom socialdepartementet, skall försäkringen bliva mindre omfattande, men moderskapshjälp är avsedd att i vissa fall lämnas även till försäkrad mans hustru, som ej är försäkrad.

Frågan om i samband med sjukförsäkring stående moderskapsförsäkring är beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Emellertid utgår sedan ett antal år statsbidrag till sjukkassor, som meddela moderskapshjälp. Anslaget för detta ändamål är för budgetåret 1924—1925 bestämt till 170,000 kronor.

*Lagen om
arbetarskydd.*

Enligt 19 § i lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd må kvinna, som fött barn, icke användas i visst industriellt arbete under de första sex veckorna efter barnsbörden, därest icke med läkarbetyg styrkes, att hon utan men för sig eller barnet tidigare kan börja arbetet. I samma paragraf stadgas vidare, att ledighet från sådant arbete ej må förvägras havande kvinna under de sista två veckorna före nedkomsten.

*Vid 1924
års riksdag väckta
motioner om utredning
angående åtgärder för
bättre vård åt
barnsängskvinnor
och nyfödda barn.*

I särskilda, inom riksdagens kamrar år 1924 väckta motioner (nr 202 i första kammaren, nr 327 i andra kammaren) yrkades, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att det påbörjade utredningsarbetet angående åtgärder för beredande av bättre vård i vissa fall åt barnsängskvinnor och nyfödda barn måtte återupptagas och av utredningen föranlett förslag i ärendet med det snaraste föreläggas riksdagen. I denna fråga stannade kamrarna i skiljaktiga beslut, i det första kamraren biföll men andra kammaren avlog förslaget.

Enligt 85 § i fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag till lag om den offentliga barnavården (10 kap.) skulle, då moder till barn utom äktenskap på grund av havandeskapet eller barnsbörden vore i behov av understöd, barnavårdsnämnden hava att meddela henne sådant för en tid av högst sex veckor före och högst sex veckor efter nedkomsten.

Fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag.

Till motivering av denna bestämmelse anförde kommittén:

"Frågan om sjukförsäkring och den i samband därmed stående moderskaphjälpen är för närvarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Det torde kunna antagas såsom tämligen givet, att moderskaphjälp kommer att i framtiden utgå under enahanda former som sjukhjälp i större utsträckning än för närvarande är fallet. Till dess så i tillräcklig omfattning ägt rum äro emellertid de mödrar, om vilka här är fråga, där de sakna tillgångar och underhåll, hänvisade till det allmännas hjälp. Av olika anledningar torde dessutom moderskaphjälpen ej komma alla havande och barnaföderskor till godo, utan synes det antagligt, att en del mödrar allt fortfarande skola bliva i behov av direkt understöd. I den vid 1919 års riksdag väckt motionen ifrågasattes, att bidrag för sådant fall skulle lämnas direkt av staten. Det synes likväl icke vara lämpligt att, sedan moderskaphjälp redan börjat utdelas i form av sjukförsäkring och en ytterligare utsträckning av denna anordning föreslagits, införa ännu en särskild form av statshjälp. Enligt kommitténs uppfattning bör det understöd, som i detta fall skall lämnas i annan form än sjukförsäkring, utdelas av kommunal myndighet. Vad beträffar kvinna, som är havande med eller fött barn utom äktenskap, föreligger, på sätt ovan framhållits, ett särskilt skäl att bringa henne ett behöfligt understöd under former, som för henne medföra minsta möjliga olägenhet. I sin ängslan och nöd drivas dessa kvinnor eljest lätt till förtvivlade handlingar, som gå ut över dem själva och barnet. Liksom i fråga om understöd i allmänhet för vård av dessa barn giver även här lagen om barn utom äktenskap uppslag till en lösning av spörsmålet. Enligt denna lag bör kvinna, som är havande med barn utom äktenskap, senast 3 månader före den väntade nedkomsten anmäla sitt tillstånd för ledamot av barnavårdsnämnden eller annan person, som av nämnden erhållit uppdrag att mottaga dylika anmälningar. Sedan anmälan inkommit till nämnden, eller nämnden eljest erhållit kännedom om att barn blivit fött, har nämnden att förordna barnavårdsman. Det åligger kvinnans föräldrar, husbondefolk och andra i liknande ställning att erinra henne om angelägenheten av att anmälan göres. Vid nu angivna förhållande torde det få antagas, att kvinnan, hellre än att gå till annan myndighet för att söka bidrag, vänder sig till barnavårdsnämnden, som har att verka för hennes bästa och som hon i allt fall kommer i beröring med. Det synes då också vara lämpligt att överlåta åt nämnden att lämna henne den hjälp, som behöves. Uppgiften att understödja modern vid tiden för barnsbörden samt närmast före och efter denna tid ligger för övrigt så nära nämndens verksamhet att lämna bidrag till barnets vård, att även det förstnämnda uppdraget helst bör vara hos samma myndighet.

Med hänsyn till angelägenheten av att skapa en gräns mellan barnavårdsnämndens och fattigvårdsstyrelsens verksamhetsområden synes det nödigt att fastslå en viss tidrymd före och efter barnsbörden, till vilken nämndens understödsverksamhet i detta fall bör begränsas. Härvid har valts samma tid, som i lagen om barn utom äktenskap föreslagits som den regelmässiga för faderns bidragsskyldighet gentemot modern i förevarande hänseende, nämligen 6 veckor före och 6 veckor efter barnsbörden.

Stadgande i förevarande avseende har intagits i 85 § av förslaget.

Det kunde möjligen ifrågasättas att även i nu förevarande hänseende likställa andra ensamstående mödrar med mödrar till barn utom äktenskap. Då emellertid de förstnämnda härutinnan stå i en annan ställning, har kommittén ansett förslaget böra begränsas till de senare; de särskilda skäl, som föranlett den ovannämnda motionen vid 1919 års riksdag, gällde också uteslutande dessa."

I detta sammanhang må erinras om att enligt 81—84 §§ i fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag till lag om den offentliga barnavården (10 kap.) understöd från barnavårdsnämnden skulle i fall av behov intill fyllda sexton år utgå till *dels* barn utom äktenskap, *dels* barn till hustrur, vilkas äktenskap gått åter eller som vunnit hemskillnad eller äktenskaps-skillnad eller vilkas sammanlevnad med deras män på grund av rättsens beslut blivit hävd eller vilka leva åtskilda från männen och ensamma handhava vårdnaden om barnen, *dels ock* änkors barn.

Yttranden
över fat-
tigvårds-
lagstift-
ningskom-
mitténs
förslag.

I de över förslaget till lag om den offentliga barnavården avgivna yttrandena har 10 kap. i förslaget gjorts till föremål för skilda uttalanden. En redogörelse för dessa lämnas å sid. 70—72 i Kungl. Maj:ts prop. nr 150 till 1924 års riksdag, vid vilken ett sammandrag av yttrandena fogats såsom bilaga.

Vad särskilt förslaget om understöd till kvinnan vid tiden omkring barnsörden beträffar (85 §), har detta utsatts för kritik från en del håll, under det från andra uttalats gillande därav, varjämte även den tanke, som i denna paragraf kommit till uttryck, i en del yttranden vidare utvecklats.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län befarar, att förslagets upphöjande till lag skulle komma att föregripa pågående utredningar angående den i paragrafen avsedda frågans lösning i annan ordning.

Svenska stadsförbundets styrelse framhåller, att man först synes böra undersöka, om och i vilken utsträckning moderskapsförsäkring låter sig genomföra, innan denna sak fristående för sig provas, en uppfattning som i huvudsak synes delas av Svenska landstingsförbundets styrelse.

Fredrika Bremer-förbundets styrelse anser understöd av ifrågavarande art önskvärt, men framhåller dess utsträckande även till änkor och övergivna hustrur såsom minst lika behjärtansvärt.

Socialstyrelsen yttrar:

"Enligt 85 § skall understöd genom barnavårdsnämnd beredas behövande moder till barn utom äktenskap under viss tid före och efter hennes nedkomst. Här, liksom beträffande 81—83 §§, äsyftar man att lösa en i och för sig tveksamt mycket behjärtansvärd fråga. Men även i detta fall måste man känna sig tveksam, om det är riktigt att bereda en moder till barn utom äktenskapet förmåner, som ej beredas gift moder.

Stödet för kommitténs förslag i förevarande avseende torde vara att söka i lagen den 14 juni 1917 om barn utom äktenskap. Bestridas kan ej heller, att denna lags bestämmelser om barnavårdsnämnds förpliktelser gent emot de ogifta mödrarna — synnerligast med hänsyn tagen till dessa mödrars dominerande ställning bland de kategorier av mödrar, varom här är fråga — måste anses innebära ganska starka skäl för kommitténs ställningstagande.

Såsom av viss betydelse för här föreliggande frågors bedömande anser sig styrelsen böra i detta sammanhang beröra ett dessa frågor närstående spörsmål. I 19 § lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd lämnas vissa skyddsbestämmelser rörande kvinnas användande i arbete under viss tid före och efter barnsbörd. Lagstiftningen har här gått på en ren förbudslinje men lämnat öppen frågan om understöd åt kvinnan under den tid, hon avstänges från sitt förvärvsarbete. Det enda, som från statens sida åtgjorts i sistberörda avseende, består i beviljande av ett småningom höjt anslag (för budgetåret 1923—1924 170,000 kronor) till understödjande av sjukkassor, som meddela moderskapsunderstöd. Med de i 85 § föreslagna bestämmelserna skulle man ernå en lösning för åtskilliga fall, men lagförslaget har ej avfattats med syftning på nu berörda spörsmål och giver ej heller någon tillfredsställande lösning av detsamma. Även om det mestadels skulle vara ogifta kvinnor, som användas till yrkesmässigt förvärvsarbete och som sålunda komme att beröras av nämnda föreskrifter i arbetarskyddslagen, äro givetvis gifta kvinnor ingalunda uteslagna från sådan användning. För deras vidkommande skulle den omhandlade ersättningsfrågan förbliva olöst.

Med anledning av vad här anförts, anser sig styrelsen böra ifrågasätta, att bestämmelserna i lagförslagets 10 kap. uteslutas. Möjligen kan det finnas anledning att ägna de däri berörda frågorna uppmärksamhet i samband med utarbetandet av förslag till lösning av frågan om ersättning åt kvinnor, som av arbetarskyddslagen betagas möjlighet till arbetsförtjänst under tiden närmast före och efter barnsbörd — en fråga, vars lösning ej torde kunna mycket längre undanskjutas.”

Slutligen anför *barnavårdsbyrån i Stockholm*, efter att hava avstyrkt kommitténs förslag om understöd från barnavårdsnämnden till barn av ensamstående mödrar:

”Såsom redan framhållits anser byrån, att understöd till ensamstående moder för barn, som hon har hos sig, bör ankomma på fattigvårdsstyrelsen och utgå efter enahanda grunder som annan fattigvård. Härutinnan anser sig dock byrån böra föreslå ett undantag. Vid tidpunkten för barnets födelse och under tiden närmast därefter är den ensamstående moderns ställning i allmänhet svårare än andra mödrars. Såvitt angår ett barn utom äktenskap, är i bästa fall barnavårdsman tillsatt och faderskapsfrågan under utredning. Bidrag har merendels ej börjat inflyta. Ofta är därför moderns ekonomiska läge synnerligen brydsamt och det är ej endast för henne utan också för det barn, hon fött eller skall föda, av största vikt, att omedelbar hjälp kan givas, en hjälp, som möjliggör för henne att under barnets spädate ålder själv vårda det. Byrån anser sig därför böra föreslå, att barnavårdsnämnden skall äga att lämna ensamstående kvinna det understöd, varav hon kan vara i behov under tiden närmast före och efter barnets födelse. Tiden bör bestämmas så kort, att faderskapsutredningen ej obehörigen uppskjutes, enligt byråns mening lämpligen till sex veckor före och sex månader efter barnets födelse. Huruvida såsom enligt gällande norsk lagstiftning för rätt till bidrag under sistnämnda tid bör uppställas det kravet, att modern själv vårdar barnet, synes byrån böra tagas under överbäggande. Om modern förmås att under barnets spädate ålder ägna det personlig omvårdnad, stärkes hennes tillgivenhet för barnet och hennes ansvarskänsla väckes. Dock synes understöd böra kunna givas åt moder, som lämnar sitt barn till annan, så framt barnavårdsnämnden finner skälighet därtill föreligga, t. ex. i moderns hälsotillstånd. Genom en rätt

för barnavårdsnämnden att lämna sådant understöd, som nu ifrågasatts, skulle snabb hjälp kunna vinnas vid den tid, då moderns läge är svårast. Vidare skulle därigenom den fördelen vinnas, att ogifta mödrar för visso i långt större utsträckning än för närvarande skulle komma att vända sig till barnavårdsnämnden redan före barnets födelse. Om barnavårdsnämnden erhåller i lag grundad rätt att pröva, huruvida modern bör hava barnet hos sig eller skäl föreligger till dess bortlämnande, vinnes ej sällan behövt medel för barnavårdsmanen att göra sig åttlydd, då barnavårdsmanens yrkanden, t. ex. att modern skall söka plats för sig och sitt barn å ett spädbarnshem, ej åttlydes. Understödet bör utgå till belopp, motsvarande vad domstolen i orten i allmänhet plägar bestämma såsom faderns bidrag, och bör utbetalas av barnavårdsnämnden. Aterkravsrätt bör naturligen föreligga mot barnets fader men bör enligt byråns mening ej avse större belopp än som denne verkligen ådömes av domstol att för nu ifrågavarande tid utgiva till barnet och dess moder. Det bör ankomma på fattigvårdsnämnden att avgöra, i vilken omfattning härvid eftergift må äga rum enligt de principer, som gälla i fråga om lämnad fattigvård. I den mån förlust uppkommer för det allmänna antingen på den grund, att ersättning ej kan betalas av fadern, eller på den grund, att understödet överstiger vad fadern ålagts utbetala i bidrag, bör förlusten delas av kommunen och staten."

*Chefen för
social-
departe-
mentet.*

Vid framläggande av förslaget till lag om samhällets barnavård yttrade chefen för socialdepartementet beträffande kommitténs förslag om överlämnande till barnavårdsnämnden av uppgiften att lämna understöd åt barn till vissa ensamstående mödrar m. fl., att han ej ansåge sig böra för det dåvarande fatta bestämd ståndpunkt till denna fråga. Utan att yttra sig om, huruvida i en framtid åtgärder kunde vidtagas för vinnande av det syfte, som avsåges med riksdagens skrivelse den 11 juni 1917 — däri hemställts om övervägande av möjligheten att bereda förskott av allmänna medel åt barn utom äktenskap ävensom i vissa fall åt barn inom äktenskap — uttalade departementschefen, att han, särskilt med hänsyn till de mycket betydande kostnader, som det av kommittén framlagda förslaget realiserande skulle kräva, ansåge sig förhindrad för det dåvarande tillstyrka förslaget framläggande för riksdagen. Detta uttalande, som avser kommittéförslaget 10 kap. i dess helhet, åsyftar givetvis även den nu ifrågavarande mindre del därav, som inrymmes i 85 § av kommitténs lagförslag.

*Lagen om
samhällets
barnavård
och där-
med sam-
man-
hängande
författ-
ningar.*

Genom lagen om samhällets barnavård och därmed sammanhängande författningar har man emellertid sökt i vissa hänseenden förbättra de ensamstående mödrarnas ställning. Sålunda stadgas i 68 § 4 mom. av sagda lag, samt i ett nytt stycke i 63 § fattigvårdslagen, att om samhället, på grund av den ena av föräldrarnas uraktlåtenhet att fylla sin försörjningsplikt gentemot barnet, nödgas ingripa till barnets hjälp, så skall den av föräldrarna, som ej låtit dylik försummelse komma sig till last, undgå ersättningsskyldighet för den åt barnet lämnade hjälpen. Genom en ändring av 8 § i lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta möjliggöres vidare, att det underhållsbidrag, som fader till barn utom äktenskap är skyldig att vid tiden omkring barnsörden lämna barnets moder, skall av henne kunna genom införsel uttagas även sedan underhållsskyldigheten upphört. Och slutligen hava genom bestämmelserna

i 72 § i lagen om samhällets barnavård väsentligt utvidgade möjligheter öppnats för framtvingande av den fader i förhållande till hans barn åliggande försörjningspliktens fullgörande.

Icke desto mindre är de ensamstående mödrarnas ställning ofta synnerligen bekymmersam. Detta gäller såväl änkor och övergivna eller fränskilda hustrur som ogifta mödrar. Vad den första gruppen, änkor, beträffar, ligger det i sakens natur att, om de hava minderåriga barn, deras ekonomiska ställning i regel är otillfredsställande. Starka skäl tala otvivelaktigt för att samhället skänker dem sitt stöd, så att de sättas i stånd att själva omhändervärd sina barns fostran och vård. Och att denna hjälp lämnas i annan form än fattigvård har ofta framhållits såsom önskvärd. I detta hänseende må hänvisas till riksdagens skrivelse den 31 maj 1924 (nr 245), däri hemställts om utredning, på vad sätt och efter vilka grunder understöd utan fattigvårds karaktär må kunna beredas änkor, vilka äro i behov därav för sina barns uppfostran. Näppeligen kan dock såsom tillfredsställande betraktas den av fattigvårdslagstiftningskommittén föreslagna lösningen av detta problem: utbetalande genom barnavårdsnämnd i stället för fattigvårdsstyrelse av understöd, för vilket änkan ej bleve ersättningsskyldig. Kommittén anför även i motiven (s. 55), att den väg, på vilken man hos oss i främsta rummet ansett ett hjälpende av änkor och deras barn böra åstadkommas, är genom pensionsförsäkring samt att utan tvivel denna väg ock vore den, som mest skulle motsvara sakens natur och på bästa sätt tillgodose behovet. Vidare framhålles, att därest i framtiden en anordning med försäkring eller pension ansåges böra komma till stånd, kommitténs förslag utan svårighet torde ansluta sig till densamma. Kommitténs ordförande uttalade slutligen å den i Stockholm den 26—27 oktober 1921 avhållna barnavårdskonferensen följande:

”Bemärkas bör, att kommittén anser, att dess förslag i sistberörda avseende (änkornas barn) endast är ett provisorium och att spörsmålet om änkor understödjande bör ordnas genom försäkring eller i form av pension.”

I det utlåtande (nr 27) av andra lagutskottet, som återopas i riksdagens ovannämnda skrivelse den 31 maj 1924, betonas även önskvärdheten av att utredning kommer till stånd angående möjligheterna att medelst en utvidgning av pensionsförsäkringen lösa frågan om understöd åt ankors barn.

Vad angår barn, vilkas båda föräldrar äro i livet, bör man utan tvivel kunna fordra, att föräldrarna själva i regel utan samhällets mellankomst fullgöra sin försörjningsplikt. Allt som kan göras för att vid behov tvinga föräldrar, vilka äro i stånd därtill, att fullgöra denna sin plikt bör givetvis hälsas med tillfredsställelse. Såsom viktiga steg i denna riktning kunna betecknas 1917 års barnlagar samt 1920 års lag om barn i äktenskap.

Det danska systemet, enligt vilket samhället förskotterar faderns bidrag till barnet, lägger icke så direkt som den nya svenska civilagstiftningen ansvaret för barnets bästa på föräldrarna själva. Det kan därför ifrågasättas, huruvida icke de av fattigvårdslagstiftningskommittén i 10 kap. av dess förslag upptagna bestämmelserna, vilka förete en del likheter med den danska lagstiftningen, skulle i viss mån vara ägnade att försvaga föräldrarnas genom de senare årens familjerättslagstiftning

De ensamstående mödrarnas ställning.

fastslagna samfälliga ansvar för sina barn. Genom barnavårdsmaninstitutionen har man i fråga om den sämst ställda kategorien av barn, de utomäktenskapliga, sökt skapa garantier för att föräldrarnas underhållsskyldighet direkt och utan samhällets mellankomst fullgöres.

Det är fara värt att en del av vad som genom 1917 års lagstiftning vunnits för inskränkning hos de utomäktenskapliga fäderna av deras förpliktelser mot barnen skulle gå förlorat, om det allmänna åtog sig någon form av förskottering. Det torde därför knappast vara välbetänkt att, innan verkningarna av denna lagstiftning kunna bättre överskådas, vidtaga någon så genomgripande förändring, som ett godtagande av kommittéförslaget i denna del skulle innebära.

Emellertid kan ej förbises, att under en viss, kortare period kvinnans och barnets ställning är så vanskligh, att ett ingripande från samhällets sida måste anses vara i hög grad påkallat. Detta är fallet vid tiden för nedkomsten och under amningstiden. Givetvis är kvinnan under denna period ofta i synnerligen stort behov av ekonomisk hjälp, och 1917 års lag ålägger också fadern särskilda förpliktelser i detta hänseende. I sakens natur ligger dock, att en uppgörelse härom ofta ej kan komma till stånd så hastigt som önskligh vore. Kan överenskommelse i godo ej träffas med mannen, måste saken gå till rättegång, vilket medför avsevärd tidsutdräkt, i synnerhet som ett interimistiskt utdömande av underhållsbidrag endast mera sällan kommer till användning. Även om mannen ej bestrider faderskapet, kan han, t. ex. genom vilseledande uppgifter angående sina inkomster, förhålla tiden, och till dess uppgörelse kommit till stånd, är kvinnan i avsaknad av det understöd från honom, vartill hon enligt civilagen är berättigad. Då hon under denna tid i regel icke har andra inkomster, söker hon i allmänhet fortast möjligt lämna barnet från sig för att kunna återtaga sitt arbete, något som med hänsyn såväl till barnets hälsa som till önskvärdheten av att sambandet mellan mor och barn i görigaste mån vidmakthålles, är i hög grad att beklaga. Visserligen finnes möjlighet för henne att begära fattigvård. Det kan emellertid knappast anses tillfredsställande, att kvinnan på grund av mannens uraktlåtenhet att göra sin plikt skall nödgas begära en hjälp, som för henne har fattigvårds karaktär, men för honom ej medför ersättningsskyldighet. Detta sammanhänger med den omständigheten, att enligt fattigvårdslagen försörjningsskyldighet ej åligger fader till barn utom äktenskap i förhållande till modern. Härtill kommer att som bekant mången i det längsta drar sig för att begära fattigvård, ett förhållande som i och för sig ingalunda är att beklaga, men som under de omständigheter, om vilka här är fråga, medför stora risker. Utsättes kvinnan under tiden närmast före och efter barnets födelse för stora umbäranden, äventyras såväl hennes som barnets hälsa, ja, modern kanske till och med frestas att i förtvivlan taga barnets liv. Med fog kan också göras gällande, att det här ej är fråga om fattigdom i vanlig mening. Det är kvinnans moderskap och barnets späda ålder, som äro orsaken till att hon tillfälligtvis är i behov av hjälp från det allmänna. Denna synes samhället emellertid böra lämna i annan form än fattigvård och endast under viss, starkt begränsad tid. Därigenom undvikes, att den behövande för ett kortvarigt nödtillstånd begär fattigvård, något som sedermera lätt blir en vana.

Då alltså särskilt starka skäl synas tala för att samhället under den ifrågavarande begränsade perioden träder emellan och lämnar kvinna, som är havande eller fött barn, ekonomisk hjälp av annat slag än fattigvård, har i det nu föreliggande förslaget till lag om modershjälp upptagits bestämmelser i syfte att bringa sådan kvinna understöd dels under en månad vid tiden omkring förlossningen och dels under första halvåret efter barnets födelse. Förslaget innebär alltså en utvidgning av den i det föregående refererade bestämmelsen i 85 § av fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag, enligt vilken moder skulle för egen räkning kunna erhålla understöd för en tid av högst sex veckor före och sex veckor efter nedkomsten. Detta senare understöd skulle emellertid endast komma moder till barn utom äktenskap till del; på denna punkt innebär alltså nu föreliggande förslag en utvidgning, eftersom modershjälp skulle komma samtliga mödrar, som därav äro i behov, till godo. Den nu föreslagna anordningen torde icke vara ägnad att ur principiell synpunkt ingiva betänklighet med hänsyn till att genom densamma något avlyftande av de fadern i förhållande till modern och barnet åvilande förpliktelserna icke kan anses komma att ske.

I ett hänseende innebär förslaget till och med en skärpning av de förpliktelser, vilka åvila fader till barn utom äktenskap: erhåller för närvarande kvinnan själv på grund av barnsörden fattigvård, blir mannen såsom ovan sagts ej ersättningsskyldig härför, men ett motsatt förhållande skulle inträda i avseende å den henne tilldelade modershjälpen; däremot skulle hon ej vara pliktig att utgiva ersättning för detta understöd.

Vidare har i förslaget tiden för modershjälps utgående starkt begränsats, vilket bör vara ägnat att förmå barnavårds mannen att söka skyndsamt få till stånd regelbundna inbetalningar av barnfadern, på det att, efter det modershjälpen upphört, understöd från det allmänna icke skall behöva ifrågakomma.

Vad ovan anförts om de ogifta mödrarnas svåra ställning, gäller i huvudsak även de gifta kvinnor, som stå ensamma vid tiden för nedkomsten, d. v. s. änkor och de övergivna eller frånskilda hustrurna. Är någon annan än maken deras barns far, tillhöra de givetvis kategorien mödrar till barn utom äktenskap, varför det förut anförda är direkt tillämpligt även på dem. Har maken dött, övergivit dem eller lyckats erhålla skilsmässa före eller strax efter sitt barns födelse, något som mera sällan torde inträffa, är moderns ställning i allmänhet så svår, att särskilt bistånd från samhällets sida synes påkallat. Även här förefinnes också en möjlighet att, om blott den första svåra tiden är över, modern skall kunna reda sig på egen hand.

I fråga om hustru, som sammanlever med sin make, ställer sig saken i viss mån annorlunda, då ju här den manlige försörjaren alltjämt finnes till hands och någon tidsutdräkt för att konstatera hans försörjningsplikt gentemot mor och barn ej kan ifrågakomma. Önskvärdheten av att i intet hänseende de ogifta mödrarna försättas i en gynnsammare ställning än de gifta, talar emellertid för att modershjälp bör beredas även hustrur. Otivelaktigt vore åtskilligt vunnet, om moderns ekonomi bleve förbättrad, så att hon under åtminstone en kortare tid omkring barnets födelse kunde i detta hänseende njuta ett relativt lugn. Visserligen kan hon ju vid behov erhålla fattigvård, en utväg, som dock ofta endast i

yttersta nödfall anlitas. Även om modershjälp skulle, såsom avsett är, utdelas av fattigvårdsstyrelsen, komme bistånd i denna form antagligen att kännas mera tilltalande för modern. Kommunerna skulle vidare vid utmätande av modershjälpens belopp antagligen bliva något mindre njugga än vid fattigvårds beviljande, dels på grund av att statsbidrag enligt förslaget skulle utgå till modershjälp och dels på grund av att enligt detsamma i fråga om beloppet hänsyn skall tagas till domstolens i orten praxis vid utmätande av understöd åt barn utom äktenskap och dess moder. Fastän enligt förslaget mannen-försörjaren skall bliva ersättningsskyldig för modershjälp till hustrun i samma utsträckning som för fattigvård, torde moderskapshjälp alltså innebära en förmån, vilken ej bör förvägras den gifta kvinna, som därav är i behov.

Härtill kommer att, såsom i socialstyrelsens yttrande framhållits, även gifta kvinnor genom lagen om arbetarskydd avstängas från industriellt arbete under viss tid omkring barnsörden, vilket mången gång är ägnat att i väsentlig mån försämra hustruns och därmed hemmets ekonomi. Att det allmänna i fall av behov ersätter kvinnan något av vad hon sålunda på grund av lagens föreskrift förlorar, kan icke anses såsom annat än rimligt. Som bekant har den frivilliga moderskapsförsäkring, till vilken staten lämnar bidrag, endast i ringa mån anlits.

Den omständigheten, att i en framtid obligatorisk moderskapsförsäkring tilläventyrs må komma till stånd, torde icke böra förhindra, att åtgärder nu vidtagas till hjälp för de kvinnor, om vilka här är fråga. Av den utredning, som fogats vid en av ovan berörda, vid 1924 års riksdag väckta motioner (nr 202 i första kammaren), får nämligen anses framgå, att ett icke ringa antal barnaföderskor är i synnerligen stort behov av hjälp. Genomföres obligatorisk moderskapsförsäkring, lär den nu föreslagna lagen kunna helt eller delvis upphävas.

Speciell motivering.

1 §.

Av praktiska skäl har i föreliggande förslag modershjälp uppdelats i underhåll åt modern och underhåll åt barnet. Det förra skall utgå under en månad, varav högst halva tiden före barnsörden; det senare under sex månader. Den tid, under vilken kvinnan skall vara berättigad att för egen räkning uppbära dylikt understöd, är alltså betydligt kortare än den tid, under vilken hon enligt lagen om barn utom äktenskap har rätt till underhållsbidrag av barnets fader. Förutom nödvändigheten att i görligaste mån begränsa det allmännas utgifter, tala även andra skäl för en på angivet sätt begränsad underhållstid. Sålunda torde det i stora delar av vårt land vara brukligt, att den blivande modern utför sitt arbete som vanligt ända till omedelbart före nedkomsten; en utsträckning till längre tid än en halv månad före förlossningen av det allmännas skyldighet att lämna henne bidrag torde därför icke böra ifrågasättas. Tiden överensstämmer även i det närmaste med den tid, under vilken kvinnan jämlikt 19 § i lagen om arbetarskydd är berättigad till ledighet från visst arbete. — Vad tiden efter nedkomsten beträffar kunde

måhända ifrågasättas, om icke även den borde överensstämman med den i 19 § av lagen om arbetarskydd för enahanda förhållanden stadgade, nämligen sex veckor. I betraktande av att modern enligt förslaget äger uppbära bidrag för barnet under sex månader, torde emellertid tiden för underhåll åt henne själv kunna begränsas till minst en halv och högst en månad efter barnsbörden. Den tid närmast efter förlossningen, under vilken hon alltså kommer i åtnjutande av hjälp såväl för egen som för barnets räkning, blir nämligen beroende av, hur länge före förlossningen hon erhållit understöd: har hon arbetat in i det sista, är hela understödet sparat till tiden efter nedkomsten. För att förhindra den motsatta ytterligheten — att hela understödet förbrukas före barnsbörden — föreslås, att endast en halv månads understöd får lyftas före förlossningen. (Se vidare 6 §.)

Tiden för understöd åt barnet föreslås, såsom nyss nämnts, till sex månader. Denna tidslängd torde vara lämplig, dels med hänsyn till att, i fråga om de utomäktenskapliga barnen, före denna tids utgång faderns bidrag i regel torde kunna börja inflyta, dels med hänsyn till önskvärdheten av att hjälpen verkligen skall föranleda henne att amma barnet.

Av 1 paragrafens formulering framgår, att även om fadern är förmyndare — vilket är fallet beträffande barn i äktenskap — det är modern, som äger uppbära underhållsbidraget för barnet. Härav följer, att underhållsbidrag ej skall utgå, om modern avlider. Underhållsbidraget till barnet är nämligen avsett att bereda modern hjälp under tiden närmast efter barnsbörden och särskilt att sätta henne i stånd att amma barnet. De flesta barn, om vilka här är fråga, torde vid moderns fränfalle stå så ensamma, att deras fullständiga omhändertagande av barnavårdsmyndighet är av nöden, varvid behov av detta slag av understöd förfaller. Beträffande barn av gifta makar med gemensamt hem är måhända detta i allmänhet ej förhållandet, och det kunde därför ifrågasättas, huruvida icke i sådana fall underhållsbidrag borde utgå även efter moderns död. Ett av de förnämsta syftena med underhållsbidraget till barnet är emellertid, såsom nyss antytts, att möjliggöra digivningen under första halvåret, och när detta syfte på grund av moderns fränfalle ej kan förverkligas, torde skäl näppeligen föreligga att i fråga om barn till makar, vilka sammanleva, frångå den regel, som beträffande övriga fall måste anses vara den obetingat riktigaste.

Enligt förevarande paragraf är endast kvinna, som är i behov av understöd för sig eller barnet, berättigad att erhålla modershjälp. Avsteg har alltså ej tagits från behovsprincipen. Vidare framgår av uttrycket "där detta behov icke annorledes avhjälpes", att det allmännas skyldighet att hjälpa här som eljest är av endast subsidiär natur. I nu angivna båda hänseenden föreligger alltså överensstämmelse med fattigvårdslagens bestämmelser. Att märka är dock att, såsom i det föregående framhållits, modershjälp för kvinnan innebär vissa förmåner framför fattigvård, bl. a. därutinnan, att återbetalningsskyldighet för henne ej föreligger (se 7 §).

Enligt 4 § äger vidare moder till barn utom äktenskap göra ansökan om modershjälp hos den för barnet förordnade barnavårds mannen. Hon slipper sålunda med begäran om understöd hänvända sig till en måhända för henne främmande myndighet, något som i betraktande av de ömtåliga förhållanden, om vilka här är fråga, givetvis är en fördel.

Att uttrycket "där detta behov icke annorledes avhjälpes" icke kan få tolkas så, att en fattigvårdsstyrelse skulle äga tilldela kvinnan fattigvård i stället för modershjälp ligger i öppen dag. Kvinnan skall enligt lagen hava rätt att under vissa förhållanden komma i åtnjutande av de fördelar, som modershjälpen innebär framför fattigvård. Svårigheter på denna punkt komma för övrigt säkerligen icke att möta i praktiken, då statsbidrag är avsett att utgå till modershjälp, och det således ligger i kommunens eget ekonomiska intresse att bevilja modershjälp i stället för fattigvård.

Den föreslagna lagen är icke avsedd att äga tillämpning beträffande andra kvinnor än sådana, som äro svenska medborgare. Åt övriga barnaföderskor läres i fall av behov understöd böra beredas i form av fattigvård.

2 §.

Fattigvårdslagstiftningskommittén avvisade i motiven till 10 kap. av sitt förslag till lag om den offentliga barnavården införandet av tariffsystem, liknande det danska, i fråga om understöd till barn av ensamstående mödrar och anförde därvid bl. a. följande:

"Ett dylikt system skulle otvivelaktigt visa sig förbundet med olägenheter, vilka i ett land med så växlande behovs- och prisförhållanden som vårt torde komma att framträda vida skarpare än i Danmark. I livet växla behoven starkt från det ena fallet till det andra. För såvitt det gäller att fullständigt avhjälpa dessa behov, icke att lämna ett pensionsbidrag, som i fall av otillräcklighet utfylles från andra håll, måste det enligt sakens natur bliva mycket svårt, om ens möjligt, att på förhand fastställa ett belopp, varmed understödet för alla fall skall utgå. Även med en i möjligaste mån genomförd differentiering för olika platser och tidsperioder riskerar man, att understödet i vissa fall blir otillräckligt, eller ock att det måste sättas så högt, att det allmänna belastas med större bördor än som äro av behovet påkallade."

I fråga om barn under två år intog emellertid kommittén en annan ståndpunkt och ansåg, att modern till sådant barn genom en positiv föreskrift borde tillförsäkras ett visst bestämt bidrag, så säkert påräkneligt och så tillräckligt utmätt, att det kunde för henne möjliggöra att själv vårda barnet och uppmuntra henne därtill. I sådant syfte föreslogs i 81 § 2 mom. en bestämmelse om att dylikt bidrag i regel icke finge utgå med lägre belopp än vad som av domstol i orten i allmänhet plägade fastställas såsom underhållsbidrag av fader till barn utom äktenskap. I fråga om understöd åt moder till barn utom äktenskap under högst tolv veckor omkring nedkomsten (85 §) förekom ingen hänvisning till civillagen.

Det vore otvivelaktigt önskvärt, om modershjälp kunde tillmätas något frikostigare än vad i allmänhet torde vara fallet beträffande fattigvård. Från statens sida borde med fog kunna uppställas vissa krav i sådant hänseende särskilt med hänsyn därtill, att enligt förslaget statsbidrag är avsett att utgå till modershjälp. Att ett frikostigare utmätande av modershjälp skulle innebära orättvisa gent emot övriga understödstagare läres icke med skäl kunna göras gällande, då det här är fråga om understöd för endast en kort, bestämt avgränsad tid och åt personer i en särskilt svår situation, vilken det ligger i samhällets eget intresse att underlätta. En jämförelse med de belopp, som domstolen i orten i enlighet

med 1917 års lag om barn utom äktenskap i allmänhet ålägger fader till sådant barn att betala till barnet (3 §) och till dess moder (5 §) torde därför vara lämplig; därvid uppnås en viss norm, avpassad efter förhållandena och uppfattningen på olika orter. Visserligen kan det förefalla mindre egentligt att även beträffande modershjälp åt mödrar till barn i äktenskap hänvisa till belopp, som utdömas enligt lagen om barn utom äktenskap, men då underhållsbidrag till utomäktenskapliga barn utom all fråga torde vara de, som oftast utdömas, tala praktiska skäl för en dylik avfattning.

3 §.

Då ett av huvudsyftena med modershjälpen är att uppehålla sambandet mellan mor och barn, har i första stycket av förevarande paragraf föreslagits, att såsom villkor för modershjälp efter nedkomsten må uppställas, att barnet skall vårdas hos modern. Svårigheter vid detta stadgandes tillämpning torde i allmänhet endast kunna uppstå i fråga om moder till barn utom äktenskap, men i dessa fall förefinnes i regel möjlighet att genom barnavårdsmannen erhålla ingående upplysningar om moderns förhållanden. Stadgandet utgör i viss mån ett tillmötesgående av det från Fredrika Bremer-förbundets styrelse i dess yttrande över fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag framställda önskemålet om stadgande av amningsplikt såsom villkor för åtnjutande av understöd.

Vidare har föreslagits ett stadgande av innehåll, att modershjälp må, där så finnes påkallat, utbetalas till för barnet förordnad barnavårdsmann eller annan lämplig person.

En av de största svårigheterna, då det gäller att förmå en ensamstående moder att uppehålla sambandet med sitt späda barn, är bristen på lämplig bostad. Finnes möjlighet att bereda mor och barn en tillflykt å anstalt för mödrar med späda barn (spädbarnshem), bör samhället äga rätt att lämna modershjälp i denna form, vilken för mor och barn mången gång måste anses som den lämpligaste. I 6 § av den norska lagen om forsorg för barn förekommer en bestämmelse i detta syfte. En liknande föreskrift har upptagits i förevarande paragraf. Hänsyn bör emellertid tagas till de tilläventyrs berättigade invändningar mot en dylik placering, som kunna av modern framställas. Detta har i förslaget uttryckts genom orden "där så prövas utan åsidosättande av kvinnans befogade intresse kunna äga rum". Även i detta hänseende torde barnavårdsmannens sakkunskap bliva av stor betydelse vid frågans prövande.

4 §.

I vissa av de över fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag till lag om den offentliga barnavården avgivna yttrandena blev den av kommittén förordade anordningen att låta såväl barnavårdsnämnderna som fattigvårdsstyrelserna utdela kontanta understöd utsatt för skarp kritik. Det framhölls, att detta skulle innebära en olämplig tudelning av kommunens understödsverksamhet. Ehuru med fog lär kunna göras gällande, att beträffande modershjälp, som är avsedd att utgå för endast helt kort tid och under särskilda förutsättningar, betänkligheterna mot dylik tudelning äro avsevärt mindre än beträffande övrig understödsverksamhet, har det dock ansetts lämpligast att anförtro beviljandet av

modershjälp åt fattigvårdsstyrelsen. Därest modershjälp endast skulle utgå till mödrar till barn utom äktenskap, med vilka ju barnavårdsnämnden redan förut har att taga befattning, skulle häri ligga en anledning att förlägga denna understödsverksamhet till barnavårdsnämnden. Men eftersom modershjälp enligt förslaget skall i fall av behov utgå även till andra mödrar, och dessa i regel förut ej haft förbindelse med barnavårdsnämnden, torde det vara lämpligast att förlägga beviljandet av modershjälp till den egentliga understödsmyndigheten. Önskvärdheten av att skona mödrar till barn utom äktenskap från att behöva vända sig till flera myndigheter har emellertid tillgodosetts genom bestämmelse i andra stycket, varom mera nedan.

Erfarenheten visar, att då en kvinna väntar att bliva moder till barn utom äktenskap, hon ofta så vitt möjligt beger sig till främmande kommun, helst storstaden, där hon hoppas kunna förbli obemärkt. Att underlätta dessa strävanden ligger ej i lagstiftningens intresse, då särskilt vistelsen i storstaden för en kvinna i dylik belägenhet innebär stora frestelser. Är hon medellös och oförmögen till arbete, måste hon begära fattigvård, varefter hemortskommunen kräves på beloppet. Under alla förhållanden blir alltså hennes tillstånd känt i hemorten, om hon på den främmande orten erhåller fattigvård.

Eftersom modershjälp för kvinnan ej skall erhålla fattigvårds karaktär, bör den ej heller kunna utkrävas av hennes hemortskommun. Skulle återkravsrätt medgivas, bleve helt visst följden en ökning av processerna kommunerna emellan — utan egentlig båtnad för någon part i betraktande av den korta tid och det relativt låga belopp, varom här är fråga. Men om återkravsrätt gentemot hemortskommunen alltså ej bör stadgas, uppstår risk för att, i händelse vistelsekommunen ändå skulle utdela understöd, havande kvinnor i större utsträckning än hittills begåve sig till storstaden, där de kunde påräkna en säker inkomst, om vilken ingen i hemorten behövde erhålla vetskap. Till förebyggande härav lär någon anordning böra vidtagas för att endast de personer, som under någon icke allt för kort tid uppehållit sig i en kommun, därstädes erhålla modershjälp, och torde övervägande skäl tala för att i detta syfte begagna sig av hemortsrättsbegreppet och sålunda stadga, att modershjälp skall beviljas av fattigvårdsstyrelsen i det fattigvårdssamhälle, där kvinnan äger hemortsrätt i fråga om fattigvård.

Genom en dylik bestämmelse uteslutes emellertid icke kvinna, som vistas annorstädes än i hemortskommunen, från möjligheten att erhålla modershjälp. Visserligen kan hon ej utbekomma den av vistelsekommunens fattigvårdsstyrelse, men hon är givetvis oförhindrad att begära hjälpen av hemortskommunens fattigvårdsstyrelse, som då kan tillsända henne beloppet eller föreskriva, att hon skall söka inträde på ett spädbarnshem. Som barnavårdsmans förordnande ej är beroende av hemortsrätten utan grundar sig på kyrkobokföringen, förekommer ofta, att kvinnan erhåller barnavårdsman i vistelsekommunen, fastän hon där ej har hemortsrätt. Då det särskilt torde vara mödrar till barn utom äktenskap, som begiva sig från hemorten, när de vänta sin nedkomst, kan alltså i flertalet fall ej blott kvinnans begäran om hjälp förmedlas av barnavårdsmannen utan även åt denne av fattigvårdsstyrelsen anförtros såväl fallets utredande som övervakningen av understödets behöriga användande. Därest i något fall hemortskommuns fattigvårdsstyrelse skulle förvägra

kvinnan modershjälp, återstår för henne möjlighet att begära fattigvård i vistelsekommunen, vilken då har återkravsrätt för lämnad fattigvård.

En av orsakerna till fattigvårdslagstiftningskommitténs förslag att överflytta understödsverksamheten beträffande ensamstående mödrar från fattigvårdsstyrelsen till barnavårdsnämnden var givetvis den omständigheten, att en stor del av dessa mödrar, nämligen de ogifta, genom barnavårdsmanen redan stå i förbindelse med barnavårdsnämnden. Det är otvivelaktigt ur flera synpunkter önskvärt, om hänvändelse till flera myndigheter kan undvikas, och i alldeles särskild grad gäller detta de ofta ömtåliga förhållanden, om vilka här är fråga. Framför allt med tanke på mödrar till barn utom äktenskap föreslås därför, att ansökan om modershjälp må göras ej blott hos fattigvårdsstyrelsen utan även hos barnavårdsnämnden eller hos den för barnet förordnade barnavårdsmanen. Dessutom må enligt förslaget ansökan göras hos ledamot av någon av de båda myndigheterna eller annan, åt vilken någon av dessa lämnat sådant uppdrag. Sker ansökan hos annan än fattigvårdsstyrelsen, skall den, som mottagit ansökan, därom ofördröjligen underrätta fattigvårdsstyrelsen. (Jfr 14 § i lagen om barn utom äktenskap.)

För att beträffande barn utom äktenskap faderns underhållsskyldighet fortast möjligt skall kunna, utan samhällets mellankomst, fullgöras, är det av stor vikt att barnavårdsman förordnas så tidigt som möjligt, helst före barnets födelse. I tredje stycket av 4 § har därför föreslagits en bestämmelse, som har till syfte att, om barnavårdsman ej redan är förordnad, detta alltid skall bli en följd av moderns ansökan om modershjälp. Göres ansökan hos annan än nämnden eller barnavårdsmanen själv, skall nämligen meddelande härom ofördröjligen lämnas nämnden för barnavårdsmans tillsättande.

Enligt 24 § 1 mom. i lagen om fattigvården äger fattigvårdsstyrelsens ordförande och under vissa förhållanden annan ledamot i styrelsen eller tjänsteman hos densamma att vid trängande behov av fattigvård tillsvidare bevilja nödställd person dylik. Att en sådan anordning är om möjligt ännu mer av behovet påkallad i fråga om modershjälp ligger i öppen dag. I sista stycket av 4 § har därför gjorts en hänvisning till ovannämnda stadgande i fattigvårdslagen.

5 §.

Att i fråga om modershjälp ett intimt samarbete mellan barnavårdsnämnd och fattigvårdsstyrelse måste förefinnas är självfallet. Genom de i barnavårdslagen förekommande bestämmelserna om att en ledamot skall vara gemensam i de båda myndigheterna och om en tremannanämnd torde åtskilligt vunnits för att minska friktionsmöjligheterna, men även i lagen om modershjälp torde det vara på sin plats med en bestämmelse, som kan främja ett gott samarbete. Till den ändan har i första stycket av 5 § föreslagits, att barnavårdsnämnden skall i ärenden rörande modershjälp tillhandagå fattigvårdsstyrelsen med hos nämnden tillgängliga uppgifter angående hithörande förhållanden. Särskilt i fråga om barn utom äktenskap har otvivelaktigt barnavårdsnämnden en erfarenhet, som bör vara av stort värde för fattigvårdsstyrelsens behandling av dessa frågor. Barnavårdsmannens sakkunskap beträffande det honom anförtrödda speciella fallet, om vilket han i regel äger bättre kännedom än

någon annan, bör även vara av synnerligen stor vikt vid avgörandet av fråga, huruvida och i vilken form modershjälp bör meddelas. Därtill kommer den förut påpekade önskvärdheten av att den hjälpbehövande kan slippa undersökning från flera håll. I 5 § har därför föreslagits, att barnavårds mannen skall tillhandagå fattigvårdsstyrelsen med utredning i ärende angående modershjälp, övervaka att förutsättningarna för sådan hjälps fortsatta utgående föreligga och att hjälpen behörigen användes samt till fattigvårdsstyrelsen anmäla vad i nämnda hänseenden kommer till barnavårds mannens kännedom. Det är att hoppas, att barnavårds mannen skall på ett så tillfredsställande sätt sköta dessa sina åligganden, att fattigvårdsstyrelsen i allmänhet ej skall behöva vidtaga någon kompletterande undersökning. — Vidare skall barnavårds mannen, vilken genom sin förbindelse i övrigt med barnfadern och kännedom om hans ekonomi äger de största förutsättningarna för att av honom uttaga ersättning för modershjälpen, även i berörda hänseende biträda fattigvårdsstyrelsen.

6 §.

1 mom. Bestämmelsen i detta moment om modershjälps utbetalande månadsvis i förskott överensstämmer i huvudsak med 8 § i lagen om barn utom äktenskap. Som understöd åt kvinnan själv ej skall utgå under längre tid än en månad, därav högst hälften före nedkomsten, har utbetalandet av understöd före förlossningen gjorts beroende av intyg från läkare eller barnmorska om att nedkomsten med sannolikhet är att vänta inom den angivna tiden. Stadgandet äger motsvarighet i lagen om arbetarskydd 19 § andra stycket.

2 mom. Eftersom modershjälp är beroende av att behov av sådan hjälp föreligger och att behovet ej på annat sätt avhjälpes, måste understödet givetvis kunna indragas eller jämkas.

7 §.

1 mom. Vid 4 § har utvecklats, varför i föreliggande förslag ej förordas återkravsrätt kommunerna emellan. Det är fattigvårdsstyrelsen i det fattigvårdssamhälle, där kvinnan har hemortsrätt, som skall bevilja modershjälp, och det är detta samhälle, som i första hand får bestrida kostnaden.

Ehuru fattigvårdsstyrelsen icke skulle hava rätt till ersättning av modern, bör den givetvis äga dylik rätt gentemot fadern. I det föregående har redan vid flera tillfällen framhållits den stora vikten av att såvitt möjligt den barnfadern åvilande underhållsskyldigheten gentemot mor och barn icke genom modershjälpen blir avlyftad. Denna princip kommer till uttryck bl. a. i förevarande paragraf, som ger fattigvårdsstyrelsen rätt att av barnets fader uttaga ersättning för lämnad hjälp, i den mån styrelsen icke finner skäl till eftergift. I själva verket innebär detta i fråga om barn utom äktenskap en större möjlighet att av fader till dylikt barn framtinga underhållsskyldighetens fullgörande än för närvarande förefinnes. Enligt fattigvårdslagen är nämligen, såsom förut framhållits, sådan fader ej försörjningspliktig för sitt barns moder ens under den tid omkring barnsörden, då han enligt civillagen är skyldig lämna henne underhållsbidrag. Genom 7 § möjliggöres emellertid, att om

kvinnan erhåller modershjälp, kanske just på grund av barnfaderns uraktlåtenhet att betala, fattigvårdsstyrelsen har rätt att utkräva ersättning för hjälpen. Visserligen har, i betraktande av att här endast är fråga om en kort tid, ej föreslagits någon bestämmelse om möjlighet för fattigvårdsstyrelsen att genom införsel göra sin rätt gällande, men såväl utmätning som arbetsföreläggande (se 8 §) äro utvägar, som givetvis stå myndigheten till buds.

Man skulle kunna ifrågasätta, huruvida icke barnfaderns hemortskommun borde vara i andra hand ersättningsskyldig i förhållande till det fattigvårdssamhälle, som bestritt modershjälpen, d. v. s. huruvida icke, när barnfadern icke kan betala sin skuld, hans hemortskommun borde gälda beloppet. En bestämmelse i sådan riktning skulle emellertid otvivelaktigt utan motsvarande nytta leda till ökning av processerna kommunerna emellan. Det har alltså ansetts lämpligare att låta kostnaden för utbetalad hjälp, i den mån den ej återbetalas av barnfadern eller täckes av statsbidragen, drabba det fattigvårdssamhälle, där modern har hemortsrätt. Detta kan ävenledes anses vara motiverat därav att, om modershjälp ej beviljats, modern sannolikt erhållit fattigvård, och kostnaden härför drabbat samma kommun, som bestrider kostnaden för modershjälp.

Stadgandet i andra stycket av 7 § 1 mom. överensstämmer med 65 § i fattigvårdslagen och torde ej tarva vidare motivering.

Enahanda är förhållandet beträffande tredje stycket, som äger motsvarighet i 70 § av lagen om samhällets barnavård.

2 mom. I fråga om statsbidrag hänvisas till de här nedan gjorda kostnadsberäkningarna.

8 §.

Enligt 71 § i fattigvårdslagen kan under vissa förutsättningar den, vars maka eller barn erhålla fattigvård, föreläggas arbete. I 8 § av föreliggande förslag har en liknande bestämmelse upptagits beträffande fader, då modershjälp tilldelats modern till hans barn. För korthetens skull har hänvisning gjorts till motsvarande paragrafer i fattigvårdslagen, vilket ej torde innebära någon olägenhet, särskilt i betraktande av att det är fattigvårdsstyrelsen, som har att vidtaga ifrågavarande åtgärder.

9 §.

Beträffande tillsyn över tillämpningen av lagen om modershjälp och klagan i mål och ärenden enligt denna lag bör lämpligen gälla det samma, som i motsvarande fall gäller enligt fattigvårdslagen. Hänvisning har därför i förevarande paragraf gjorts till 6 och 10 kap. i fattigvårdslagen.

Ovan har framhållits, att de missförhållanden, som lagen om modershjälp är avsedd att avhjälpas, ofta äro av den art, att de kräva ett snabbt ingripande. Vikten av ärendenas behandling med så stor skyndsamhet som möjligt inskärpes därför i sista stycket av förevarande paragraf.

Kostnadsberäkningar.

Att beräkna antalet av de kvinnor, som skulle komma i åtnjutande av modershjälp för sig och sina barn, stöter på vissa svårigheter, då statistik på området delvis saknas. Sannolikhetsberäkningar med olika utgångspunkter leda emellertid till ungefär samma resultat, vilket alltså bör kunna anses i viss mån rättvisande. Här nedan lämnas en redogörelse för dessa beräkningar¹⁾.

Beräkning nr 1.

De av fattigvården understödda barnen (direkt och indirekt) utgöra enligt senaste uppgifter²⁾ c:a 5.7 % av samtliga barn.

Eftersom modershjälp i regel endast skulle utgå till moder, som själv vårdar sitt barn, kunde ifrågasättas att utesluta de barn, som åtnjuta direkt understöd, men då det är att hoppas, att flera mödrar genom denna hjälp skola behålla sina barn hos sig, torde vara bäst att räkna med det alltför höga talet 5.7.

Antalet levande födda utgör per år c:a 118,000³⁾. Antalet vid ett halvt års ålder kvarlevande är betydligt mindre än antalet levande födda. Av försiktighetsskäl antages dock det alltför höga talet 118,000.

$$5.7 \% \text{ av } 118,000 = 6,726 = \text{c:a } 7,000.$$

Beräkning nr 2.

Enligt beräkningar av statistiska centralbyrån utgjorde år 1907⁴⁾ understödsprocenten för de utom äktenskapet födda barnen 15 mot 4 för de inom äktenskapet födda⁵⁾. Antalet levande födda barn är i runt tal inom äktenskapet 100,000 och utom äktenskapet 18,000⁶⁾. Tillämpas ovan nämnda procenttal å dessa siffror erhålles följande antal:

$$\begin{array}{rcl} 4 \% \text{ av } 100,000 & = & 4,000 \\ 15 \% \text{ ,, } 18,000 & = & 2,700 \end{array}$$

$$\text{S:a } 6,700 = \text{c:a } 7,000.$$

Visserligen kan förväntas, att modershjälp blir mera lockande än fattigvård, vilket skulle tyda på att denna siffra vore för låg, men en avsevärd faktor verkar i motsatt riktning, nämligen avgången genom dödsfall, och detta ehuru modershjälp ej skulle utgå till moderlöst barn och endast

¹⁾ Beräkningarna hava benäget granskats av byråchefen i statistiska centralbyrån E. Arosenius, vilken icke framställt annan anmärkning mot desamma, än att hänsyn icke tagits till mödrar till dödfödda barn. Då å andra sidan barnantalet beräknats så högt som till 118,000, har byråchefen Arosenius dock ansett beräkningarna hålla sig å den säkra sidan.

²⁾ Statistisk årsbok för 1923. Siffrorna avse 1918.

Samtliga barn under 15 år (s. 10) 1,737,856.

Understödda barn under 15 år (s. 202) 32,926
(s. 203) + 66,317

Summa 99,243

³⁾ Statistisk årsbok för år 1923, s. 40.

⁴⁾ Senare uppgifter saknas.

⁵⁾ Se "Utom äktenskapet födda barn" av Kungl. statistiska centralbyrån, s. 57.

⁶⁾ Se statistisk årsbok för 1923. För 1918 äro siffrorna (s. 40) resp. 101,607 och 16,348, men den första siffran är i sjunkande, under det den senare är i stigande.

för kvinnan själv, om barnet dör. Vid ovanstående beräkningar har hänsyn icke tagits till dödfödda barn, då i sådana fall understöd givetvis endast kan tilldelas kvinnan och då för en i förhållande till den i övrigt vanliga understödsperioden synnerligen begränsad tid.

Beräkning nr 3.

De av fattigvården understödda ogifta kvinnorna utgöra 4 % av samtliga ogifta kvinnor¹⁾. Motsvarande siffra för de gifta samt änkor och fränskilda är 5.5¹⁾. Tillämpas dessa procenttal å antalet barnaföderskor utom och inom äktenskapet, vilka äro respektive 16,673 och 102,506²⁾, erhålles följande resultat:

$$\begin{array}{rcl} 4 \% \text{ av } 16,673 & = & 667 \\ 5.5 \% \text{ ,, } 102,506 & = & 5,638 \\ \hline & \text{S:a} & 6,305. \end{array}$$

Underhållsbidrag för modern själv skulle utgå under högst 1 månad och för barnet under högst 6 månader. Maximitiden bleve alltså 1 månad + 6 månader = 7 månader för varje fall, där både mor och barn erhöle understöd. Det är ju att hoppas, att i ett mycket stort antal fall de underhållsskyldiga barnfäderna långt före de 6 månadernas utgång skola förmås att fullgöra sina skyldigheter, varvid hjälpen från det allmänna givetvis upphör. Inflyter tillräckligt bidrag från fadern redan tre månader efter födelsen, blir tiden för modershjälps utbetalande endast 4 månader. Kan hjälpen åter upphöra, redan när barnet är endast en vecka gammalt, blir underhållsdagarnas antal $22 + 7 = 29$. Att detta för det allmänna skulle medföra en stor besparing är givet. Så länge domstolarna ej i högre grad än nu är fallet påskynda behandlingen av mål angående underhållsbidrag, och provisoriskt utdömande enligt 28 och 29 §§ i lagen om barn utom äktenskap endast sällan förekommer, torde det emellertid vara säkrast att vid kostnadsberäkningarnas uppgörande ej bygga allt för mycket på utsikten till besparingar av dylikt slag. Läger man i stället maximitiden 7 månader till grund för beräkningen i samtliga 7,000 fall, torde man dock vara på den säkra sidan.

Vad som emellertid i hög grad kan minska det allmännas kostnader för modershjälpen är möjligheten att i efterskott utkräva kostnaden av barnfäderna. Om uppgörelse med barnfadern av en eller annan orsak ej kommer till stånd förr än ett halvt år eller ännu längre tid efter barnets födelse, kan fattigvårdsstyrelsen sedermera av honom utkräva det belopp, som i form av modershjälp utgått för mor och barn. Och som preskriptionstiden här skulle bliva den i allmänhet gällande, 10 år, kan

¹⁾ Se statistisk årsbok för 1923. Siffrorna avse år 1918.

Samtliga	ogifta (s. 10)	907,737
Understödda	,, (s. 203)	36,247
Samtliga	gifta kvinnor (s. 10)	964,654
,,	änkor och fränskilda (s. 10)	240,852
	S:a	1,205,506
Understödda	gifta (s. 203)	21,814
,,	änkor och fränskilda (s. 203)	44,672
	S:a	66,486

²⁾ Se statistisk årsbok för 1923 (s. 38). Siffrorna avse 1918.

fattigvårdsstyrelsen så småningom göra sig betäckt för sin fordran utan att genom ett brådstörtat krav äventyra möjligheten för barnets förmyndare att av fadern utfå det underhållsbidrag för barnet, vars gäldande alljämt åligger denne.

I vilken utsträckning återbetalning kan komma att äga rum är i högsta grad vanskligt att beräkna. Att göra jämförelse med den återbetalning, som sker av fattigunderstöd, torde icke vara lämpligt, då här är fråga om en hel del fall, som ingalunda motsvara fattigvårdsfall. Ej heller kan man stödja sig på barnavårdsmännens erfarenheter, då dessa avse endast barn utom äktenskap. I fråga om änkor och de gifta, ej övergivna hustrurnas barn måste man förutsätta en betydligt lägre återbetalningsprocent; i dessa fall är ju den betalningsskyldige antingen död eller i en så dålig ekonomisk ställning, att hans hustru erhåller modershjälp, och då är det endast om hans ställning sedermera förbättras, som han kan betala sin skuld till det allmänna.

Den enda grund, på vilken sannolikhetsberäkningar kunna uppgöras, är en del siffror från Köpenhamn. Där förekommer, såsom i det föregående meddelats, förskottering från det allmänna av fädernas bidrag till barnen, varjämte änkor för sina barn erhålla understöd, som ej är fattigvård. Följande "Uddrag av Københavns Kommunes Beretning for 1921—1922" visar utlägg och återbetalningarna av dessa förskott och understöd i Köpenhamn.

"Udgifterne i 1921—1922 har været følgende:

	Ægtebørn	Børn udenfor Ægteskab
Til fremmede Myndigheder	67,000: 77	250,622: 52
— Mødre	976,722: 71	1,710,611: 17
	1,043,723: 48	1,961,233: 69
Heraf er refunderet		
Af Kommuner	168,131: 97	374,005: 42
— Fædre	284,054: 76	912,889: 51
	452,186: 73	1,286,894: 93
Nettoudgift	591,536: 75	674,338: 76

En tabell, utarbetad på dessa siffror och utvisande återbetalningsprocenten, erhåller följande utseende.

	Barn inom äktenskapet %	Barn utom äktenskapet %	Samtliga barn %
Av fäder	27.2	46.5	39.8
Av främmande kommuner	16.1	19.1	18.0
Inalles	43.3	65.6	57.8

Om man förutsätter, att de främmande kommunerna i lika hög grad som Köpenhamn lyckas av vederbörande barnfäder erhålla betäckning för sina utlägg, skulle tabellen se så på följande sätt.

De belopp, som i allmänhet utdömas enligt 3 och 5 §§ i lagen om barn utom äktenskap, torde variera mellan 15 och 30 kronor i månaden, d. v. s. 50 öre å 1 krona om dagen. Skulle modershjälp utgå med samma belopp och återbetalning antagas ske med 25 %, skulle detta innebära, att en kostnad av i förra fallet $12\frac{1}{2}$ öre per dag och i senare fallet 50 öre per dag skulle slutligen drabba kommunen, d. v. s. respektive 3 kronor 75 öre och 15 kronor i månaden. Vore åter 20 kronor i månaden, d. v. s. $66\frac{2}{3}$ öre om dagen, det i allmänhet av domstol i orten utdömda, skulle detta under enahanda förutsättningar medföra en slutlig kostnad för kommunen av 25 öre om dagen, eller 7 kronor 50 öre i månaden, d. v. s. samma belopp som staten skulle tillskjuta.

Under antagande av återbetalningsprocenten 25, skulle alltså kommunens slutliga kostnad för varje fall av modershjälp under maximitiden, 7 månader, bliva 7×3.75 kronor = 26.25 kronor, 7×7.50 kronor = 52.50 kronor, 7×11.25 kronor = 78.75 kronor och 7×15 kronor = 105 kronor, allteftersom understödet utginge med 15, 20, 25 eller 30 kronor i månaden.

Det torde ej vara osannolikt, att beloppen 15, 20, 25 och 30 kronor ungefär lika ofta utdömas enligt 3 och 5 §§ i lagen om barn utom äktenskap. Under förutsättning att så är förhållandet och att modershjälp alltså utgår med enahanda belopp, ställer sig kostnaden, med antagande av att hjälpen i samtliga 7,000 fall utbetalas under maximitiden, för staten och samtliga kommuner i enlighet med nedanstående tabell:

Modershjälp under maximitid, 7 månader, med	Staten betalar kr.	Samtliga kommuner betala kr.
15 kr. i mån. i 1,750 fall = 183,750 kr., varav	91,875	91,875
20 » » » » 1,750 » = 245,000 » »	91,875	153,125
25 » » » » 1,750 » = 306,250 » »	91,875	214,375
30 » » » » 1,750 » = 367,500 » »	91,875	275,625
Summa 7,000 fall = 1,102,500 » »	367,500	735,000
Återbetalning med 25 % av 1,102,500 kr.		275,625
Slutlig kostnad	367,500	459,375

Det allmännas slutliga kostnader för modershjälp skulle alltså sannolikt uppgå till något över 800,000 kronor årligen. En väsentlig del av dessa kostnader drabbar säkerligen för närvarande kommunerna i form av fattigvård, var till ej statsbidrag utgår. Till jämförelse må nämnas, att fattigvårdskostnaderna för riket år 1918 uppgingo till över 55 miljoner kronor¹⁾ samt att årliga kostnaderna för genomförande av de båda i det föregående omförmälda förslagen till moderskapsförsäkring beräknats till respektive 11 miljoner och 13,800,000 kronor.

¹⁾ Se statistisk årsbok för år 1923, tab. 225, 226.

47. Ingenjör N. Ekwalls utredningar. 4. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Kronobergs län. Beckman. 24 s. 2 kart. **Jo.**
48. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 22. Förteckning över elektriska kraftanläggningar i Sverige år 1923. Beckman. 125 s. 1 väggharta i särskild bilaga. **Jo.**
49. Ingenjör N. Ekwalls utredningar. 3. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Kalmar län. Beckman. 32 s. 2 kart. **Jo.**
50. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 7. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Kristianstads län. Beckman. 108 s. 2 kart. **Jo.**
51. Ingenjör N. Ekwalls utredningar. 2. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Örebro län. Beckman. 36 s. 2 kart. **Jo.**
52. Utredning beträffande de elektriska distributionsföretagens å landsbygden ekonomiska svårigheter och möjligheterna för dessas avhjälpande. Beckman. 100 s. **Jo.**
- 53—54. 1921 års kommunalskattekommittés betänkande angående den kommunala beskattningen. Del 1. Lagförslag, allmän motivering, speciell motivering. xvj, 489 s. Del 2. Reservationer, bilagor, tabeller, sakregister. 369 s. Tullberg. **Fi.**
55. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 25. Handels- och prisöversikter rörande spannmål jämte bihang, innefattande vissa internationella prisjämförelser angående viktigare jordbruksprodukter. Av K. Åmark. Marcus. viij, 143 s. **Fi.**
56. 1921 års pensionskommittés betänkande. 3. Betänkande med förslag till civil tjänstepensionslag. Marcus. 135 s. **Fi.**
57. Betänkande med förslag till lag om modershjälp. Av R. v. Koch och G. Almén. Tullberg. 30 s. **S.**

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

Statens offentliga utredningar 1924

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

1921 års pensionskommittés betänkande. 3. [56]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 25. Handels- och prisöversikter rörande spannmål. [55] 26. Ljusindustrin. [34] 27. Ylleindustrin. [35] 28. Tegelindustrin. [36] 36. Betänkande ang. tullsystemets verkningar. Del. 1. [37] Del. 2. [38] 1921 års kommunalskattekommittés betänkande. Del 1. [53] Del 2. [54]

Politi.

Handledning vid utarbetandet av brandordningar för landskommuner. [23]

Socialpolitik.

Iakttagelser rörande socialiseringen i Österrike. [14] Det svenska tobaksmonopolet. [15] Statens järnvägar. [22] Statens järnvägar som allmänt affärsverk. [30] Sveriges vattenkrafttillgångar och vattenkraftproduktion. [39] Kommunal affärsverksamhet. [45] Betänkande med förslag till lag om modershjälp. [57]

Hälsö- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

K. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 7. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Kristianstads län. [50] 9. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Hallands län. [18] 11. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Blekinge län. [10] 12. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Kopparbergs län. [3] 13. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Västmanlands län. [8] 14. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Värmlands län. [9] 15. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Jämtlands län. [11] 16. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Norrbottens län. [28] 17. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Jönköpings län. [44] 18. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Gotlands län. [12] 19. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Västernorrlands län. [17] 20. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Västerbottens län. [29] 22. Förteckning över elektriska kraftanläggningar i Sverige år 1923. [48] Ingenjör N. Ekwalls utredningar. 1. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Östergötlands län. [46] 2. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Örebro län. [51] 3. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Kalmar län. [49] 4. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Kronobergs län. [47] Utredning betr. de elektriska distributionsföretagens å landsbygden ekonomiska svårigheter och möjligheter för dessas avhjälpande. [52] Förslag till lag om lärlingsväsendet i vissa yrken. [41]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Det svenska lantbrukets produktionskostnader. 2. Bokförläggningen 1920—1921 och 1921—1922. [2] Fastighetsregisterkommissionens meddelanden. 13. [21] Till frågan om ny jorddelningslagstiftning. [40] Kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. [43]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till gruvlag. [16] Malmkommissionens slutbetänkande. [32] Malmtillgången i Norrbottens län. [33] Förbrukningen av virke till husbehov på Värmlands läns landsbygd. [42]

Industri.

Cement- och betongbestämmelser. [25]

Handel och sjöfart.

Skeppstjänstkommitterades betänkande. 3. [20]

Kommunikationsväsen.

Utredning rörande ny vattenväg mellan Östersjön och Vänern jämte bihang. [6] Anvisningar rörande vägväsendet och automobiltrafik. [19]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Supplement nr 2 till Sverges familjenamn 1920. [4] Betänkande angående det fria och frivilliga folkbildningsarbetet. [5] Betänkande och förslag angående läroverks- och landsbibliotek. [7] Förslag till lönereglering för befattningshavare vid allmänna läroverk m. fl. läroanstalter. [13] K. skolöverstyrelsens utlåtande över skolkommissionens betänkanden 1—5. [24] Systematiskt utforskande av allmogekulturen. 1. [26] 2. [27] Utredning rörande kungl. teaterns verksamhet. [31]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Angående ordnandet av statens kommersiella informationsverksamhet. [1]